

Norsk studentorganisasjon

Holbergs gate 1 / 0166

Oslo

T: 22 04 49 70

E: nso@student.no

W: www.student.no

Plattform om organisering av universitets- og høgskolesektoren

Dette er en foreløpig versjon av plattformen.

«Autonomi er svært viktig for å sikre fri forskning og god utdanning»

Plattform om organisering av universitets- og høgskolesektoren

Revidert på NSOs landsmøte 2017, 26. mars 2017.

Innledning

Institusjonslandskapet består av både store og små institusjoner, der mange strekker seg over store geografiske avstander. Dette gir både muligheter og utfordringer knyttet til kvalitetsarbeidet ved institusjonene. Institusjonene må sørge for god arbeidsdeling både mellom interne campuser og hverandre. Fagmiljøene skal være sterke nok til å drive vitenskapelig arbeid og utdanning på høyt nivå. Norske utdanningsinstitusjoner skal kunne konkurrere med de beste internasjonale institusjonene, både innen forskning og utdanning.

Institusjonenes autonomi er svært viktig for å sikre fri forskning og god utdanning. Det krever at finansieringssystemet har en høy basiskomponent som gir institusjonene forutsigbare arbeidsforhold. Departementet kan drive styring gjennom insentiver i resultatkomponenten, utviklingsavtaler med hver enkelt institusjon og andre enkelttiltak. For å opprettholde sårbare fagmiljøer skal departementet kunne tildele nasjonalt ansvar. Enkelte institusjoner kan få slikt ansvar for å sikre videreføring av forskningsarbeid og å bedre rekrutteringen til fagområdet.

Høyere utdanning og sammenheng med resten av utdanningssystemet

Funksjonen til høyere utdanning i det norske utdanningssystemet er å være et forsknings- og utviklingsbasert tilbud etter videregående skole, for å utdanne personer til en høyere og lengre grad som er rettet inn mot bestemte profesjoner, disipliner, og/eller som favner flere fagområder. Både bachelor- og mastergrader ved universiteter og høgskoler skal tilrettelegge for og utvikle kompetanse til videre forskerutdanning og forskerkarriere, i tillegg til å forberede studenter på det vanlige arbeidsliv. For å sikre at nye bachelorstudenter ved studiestart ikke opplever å møte en studiesituasjon som er fremmed med tanke på studiemetoder og studieplanlegging, må videregående skole sørge for å forberede sine elever til videre studier. Det er derfor viktig at skoleledere ved videregående skoler, og ledere ved universiteter og høgskoler, har et godt samarbeid om hvilken hverdag som møter studenter i høyere utdanning.

Høyere utdanning er ikke, og skal ikke være, det eneste alternativet til videre studier etter videregående. Det er viktig at UH-sektoren og fagskolesektoren har gode samarbeidsordninger for å sørge for at studietilbudene er komplementære, og for at man fungerer godt sammen der studier har nære koblinger eller overlapper. Vi trenger gode og faglig forsvarlige overgangsordninger fra fagskole til høyere utdanning. Det kan være hensiktsmessig med et samarbeidsnettverk der både fagmiljøene ved fagskolene og fagmiljøene ved universiteter og høgskoler deltar for å diskutere hvordan å gjøre overgangsordningene best mulig. NSO mener det er viktig at fagskoleutdanninger gir

fagskolepoeng. Det skal bidra til å bevare fagskolenes egenart og for å unngå misvisende og utydelig informasjon til studiesøkende.

Det skal være mulig for fagskoler å melde seg inn i en studentsamskipnad dersom det er ønsket av studentene og institusjonen selv. Fagskolestudenter skal ha samme rettigheter til studiestøtte hos Statens lånekasse for utdanning som studenter i høyere utdanning. Fagskolestudenter skal også ha samme rettigheter til organisering av studentdemokrati og studentmedvirkning som studenter i høyere utdanning.

NSO oppfordrer fagskoler og universiteter og høgskoler til å inngå avtaler om godkjenning av relevante utdanninger. Det skal likevel være opp til hver enkelt universitet og høgskole å vurdere søkere med fagskole.

De ulike delene av det norske utdanningssystemet må utvikles og kontrolleres slik at de stemmer overens med kravene Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) setter til læringsutbytte i studier på de ulike nivåer. Det er essensielt for en fungerende helhet at utdanningssystemet består av deler som er i tråd med de nivåene i NKR de er plassert til, slik at ingen av delene i utdanningssystemet konkurrerer med hverandre eller fremstår som uklare med tanke på hvilke utdanninger de gir, hva kompetansen kan brukes til, og hva de kvalifiserer til videre.

Faglig profil og institusjonell autonomi

Fagmiljø og sammensetning

Institusjonene må ha en faglig sammensetning som muliggjør og stimulerer til god integrasjon mellom institusjonens forskningsaktivitet og utdanningstilbud. Derfor mener NSO at institusjonene bør se på hvordan man kan samle sine fagmiljøer for å muliggjøre dette. NSO mener at en samling av fagmiljøer skal gjøres basert på vurderinger av faglig kvalitet og langsiktige behov. Institusjonene skal kartlegge hvordan fagmiljøer best kan dimensjoneres, og institusjonene selv skal klare å redusere eller avvikle miljøer der det er hensiktsmessig.

Sett i lys av store endringer i institusjonslandskapet er det en institusjons samfunnsoppdrag å levere relevant utdanning som gir høyt kompetente kandidater. I lys av dette skal studieprogramporteføljen hos institusjonene være dynamiske, slik kan institusjoner imøtekomme både samfunnet og næringslivets behov for relevant utdanning av høy kvalitet, både regionalt og nasjonalt. Derfor mener NSO at institusjoner er nødt til å kontinuerlig se på studieprogramporteføljen, og sørge for å utvikle høy kvalitet i alle studieprogrammer som tilbys. Dette inkluderer både opprettelsen av nye, forbedring av eksisterende og utfasing av eksisterende studieprogrammer, da særlig studieprogrammer og fagmiljøer som vurderes til å være utenfor deres faglige profil. Arbeidsdeling skal skje ved samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene.

Nasjonalt ansvar skal være et politisk styrt ansvarsområde som kan tildeles en enkelt institusjon for å ivareta og opprettholde mindre og sårbare studieprogrammer. NSO mener

at det skal være faglige begrunnelser for å tildele en institusjon nasjonalt ansvar. Det skal også være økonomiske støtteordninger som gjør det mulig å sørge for høy kvalitet, sterke fagmiljøer og rekruttering til disse studieprogrammene.

Alle utdanningsinstitusjoner skal ha en tydelig, spisset profil, og denne skal være grunnlag for Kunnskapsdepartementets dialog med institusjonene. Den faglige profilen skal være spisset inn mot noen utvalgte områder som bestemmes politisk av Stortinget etter et helhetshensyn, men hvor institusjonene selv gir sin anbefaling i form av innspill til departementet på faglige styrker og satsningsområder. Utdanningen ved institusjonene skal ha sammenheng med forskning som utføres ved institusjonen. Det innebærer at institusjonene må ha en faglig sammensetning som muliggjør og stimulerer til god integrasjon mellom institusjonens forskningsaktivitet og utdanningstilbud.

Samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon

NSO mener det er ønskelig med en større arbeidsdeling i universitets- og høyskolesektoren og mener dette vil være positivt for å styrke og samle fagmiljøer i større grad. Dersom norske utdanningsinstitusjoner skal kunne hevde seg internasjonalt er vi avhengige av å ha sterke og stabile fagmiljø.

Kunnskapsdepartementet skal, i samarbeid med de andre departementene, foreta evalueringer av behovet for ulike fagmiljøer på nasjonalt nivå og kartlegge hvordan utdanningslandskapet kan dimensjoneres bedre. Departementet skal være tydelige i sine forventninger ovenfor institusjonene, slik at disse kan spisse sin faglige aktivitet i tråd med politisk intensjon og institusjonens egne faglige prioriteringer. For å få til reelt samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon, mener NSO det må utarbeides sterkere insentiver fra politisk hold, basert på en helhetlig nasjonal strategi og et finansieringssystem som støtter opp om kvalitet i forskning, utdanning og formidling.

Dagens finansieringssystem med stykkprisfinansiering belønner ikke nasjonalt samarbeid og nasjonal mobilitet og NSO mener dette fører til en hemming av arbeidsdelingen i sektoren, spesielt når det kommer til valgbare emner i et studieprogram. En økt satsning på nasjonal mobilitet vil kunne minske behovet for at institusjonene skal tilby mange små emner og heller styrke kvaliteten på de emner som tilbys.

Tilpassing av utdanningstilbudet

Økonomiske midler til å gjennomføre arbeidsdeling og konsentrasjon skal gis for å styrke faglig virksomhet der behovet er godt begrunnet, og skal ikke tildeles for å oppnå effektiv og entydig administrasjon og ledelse i seg selv. NSO mener at for mange institusjoner i dag tilbyr utdanning innenfor samme fagområde.

Nasjonale myndigheter skal sette rammer for utdanningstilbudene slik at ikke institusjonene kan opprette nye studier som er utenfor institusjonens profil og samfunnsoppdrag. Videre skal myndighetene kunne stille aktivitetskrav til enkelte utdanninger som er spesielt viktige for å sikre kompetansen innenfor visse fagområder.

Om ikke institusjonene er villige til å spisse fagporteføljen i tråd med Stortingets strategi, samt nasjonale og internasjonale behov for kandidater, kan en konsentrering av fagmiljøer

gjøres gjennom politiske beslutninger. Politisk bestemt konsentrering av fagmiljøer skal gjøres gjennom gradvis utfasing av studieplassene slik at hverken institusjonen, de fagansatte eller studentene som er tatt opp på studiet blir unødig skadelidende. Departementet skal ha ettersyn med eventuelle utfasingsplaner og kan i ytterste konsekvens iverksette sanksjoner for institusjoner som ikke gjennomfører SAK etter politisk intensjon.

NSO mener at studiekvalitet kan defineres som i hvilken grad utdanningsinstitusjoner legger til rette for og arbeider med at alle aspekter av studiet bidrar til å nå det læringsutbyttet og mål som er satt for studiet. Tydelige institusjonelle profiler bidrar til god studiekvalitet, og nye studietilbud skal sees i sammenheng med sektoren som helhet. Norsk studentorganisasjon mener at inflasjon i studietilbud effektivt kan hindres ved at institusjonene må søke departementet om opprettelse av studier utenfor institusjonenes faglige profil.

Autonomi

Når det gjelder akademisk autonomi, mener NSO at universiteter og høyskoler skal ha selvbestemmelse over hva som er opptakskriteriene til deres egne studier. Det bør likevel bestrebes at institusjoner som har like studier har noenlunde like opptakskriterier. Myndighetene skal kunne sette tak på hvor mange studenter en institusjon kan ta opp innenfor et fagområde ut over det som man har fullfinansiering til, likevel skal institusjonen selv bestemme hvor mange man tar opp innenfor dette taket.

Organisatorisk autonomi

Universiteter og høyskoler skal ha kollegial ledelse på alle nivåer. Institusjonene skal selv bestemme hvordan ledelse velges eller tilsettes. Ekstern styreleder og eksterne styremedlemmer skal oppnevnes av Kunnskapsdepartementet etter forslag fra institusjonen. Styrene skal ha en tredeling av makt mellom studenter, ansatte og eksterne representanter. NSO mener at ingen gruppe skal ha flertall alene. Alle gruppene skal ha minst 20 prosent representasjon.

Institusjonene skal ha økonomisk autonomi til å selv bestemme over sine inntektsmuligheter ut over statlig finansiering. Institusjonene skal selv kunne ta opp lån. Institusjonene skal ha administrativ autonomi til å selv bestemme over hvem de ansetter.

Øvrige organer og forvaltning

NSO mener at etatsstyringen av de statlige institusjonene skal skje direkte mellom institusjonen og departementet. Videre mener vi at organer som jobber med forvaltning på oppdrag fra departementet skal ha spesialiserte arbeidsområder, med et ikke altfor bredt omfang. Dette er for å unngå at enkelte offentlige organer får for stort nedslagsfelt, og dermed blir for normgivende for sektoren. NSO mener at det ikke skal være et direktorat for høyere utdanning.

I Norge skal NOKUT være et faglig og uavhengig statlig kvalitetssikringsorgan for høyere utdanning, i tråd med European Standards and Guidelines for Quality Assurance. NOKUT

skal ha tilsyn med kvaliteten i utdanningen ved norske høyere utdanningsinstitusjoner innenfor rammene som er fastsatt i lov og forskrift. NOKUTs rolle skal være å føre tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet ved institusjonen, samt bidra med kompetanse og anbefalinger til institusjonenes kvalitetsfremmende arbeid.

Organer som har oppgaver knyttet til administrative og tekniske støttetjenester, bør så langt som mulig samles.

Norges forskningsråds (NFR) rolle skal være å vurdere det faglige nivåene ved landets institusjoner, tildele midler til forskning gjennom søknadsordninger, samt bidra med støttefunksjoner for å heve det norske forskningsarbeidet.

NOKUT og NFR skal ha et nært samarbeid om vurdering av fagmiljøer og støtteordninger som kan bidra til bedre arbeid ved institusjonene for å se utdanning og forskning i sammenheng.

Akkreditering og institusjonenes autonomi

Akkreditering innenfor norsk høyere utdanning er nødvendig for å sikre at institusjonene ivaretar sine institusjonelle fullmakter, har oppmerksomhet på planlagt læringsutbytte og innretter virksomheten mot god kvalitet på forskning, utdanning og formidling. Akkreditering er en offisiell anerkjennelse og tillitserklæring av en organisasjons kompetanse og evne til å utføre angitte oppgaver i samsvar med gitte krav. Målet med akkreditering skal være å sikre og fremme utdanningskvalitet forstått som kvalitet og relevans på studentenes læringsutbytte.

Institusjonsakkreditering og fullmakter

NSO mener at institusjonelle akkrediteringsfullmakter som følger institusjonskategori er u hensiktsmessig da denne ordningen ikke i tilstrekkelig grad fremmer kvalitet og fokus på læringsutbytte.

NSO mener at faglige fullmakter skal kunne gis på bakgrunn av kvaliteten til et spesifikt fagmiljø, ved at akkrediteringsfullmakter for opprettelse av nye grader bevilges på bakgrunn av antall akkrediterte grader fagmiljøet har fra før. Dersom institusjonen ønsker å opprette en grad utenfor et fagmiljø med selvakkrediteringsrett, skal institusjonene måtte søke Kunnskapsdepartementet, som vurderer søknaden på bakgrunn av en sakkyndig vurdering gjort av NOKUT. Departementet skal også vurdere søknader basert på hensyn til faglig konsentrasjon, arbeidsdeling og samfunnsoppdrag sett i nasjonal kontekst, og hvordan opprettelsen av et nytt studieprogram/fagmiljø vil påvirke disse hensynene. Dette skal motvirke inflasjon i studietilbudene, og føre til en mer spisset sektor i tråd med NSOs ambisjoner om en konsentrert og arbeidsdelt sektor som fremmer kvalitet.

Institusjonskategorier

Fusjonene i sektoren har ført til en annen dimensjonering av utdanningsinstitusjonene. Det er i dag færre, men større, utdanningsinstitusjoner med en bred faglig profil. NSO støtter en slik utvikling så lenge den ivaretar institusjonenes samfunnsoppdrag, og er basert på kvalitet i utdanning og forskning.

NSO mener at institusjoners faglige profil er det viktigste å gjenspeile i institusjonens tittel, og mener at det tradisjonelle skillet mellom universitet og høyskole er i ferd med å forsvinne. Det utdannes stadig flere doktorgradsstipendiater på høyskolene og forskningsproduksjonen er økende både i kvalitet og mengde. NSO mener at institusjonstittel skal tildeles basert på institusjonens rolle og faglige profil og at institusjoner bør ha fagspesifikke navn, slik som Norges teknologiske- og naturvitenskapelige universitet og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Profesjonsuniversitet skal være alternativ tittel for institusjoner med profesjonsutdanninger som ansvarsområde og faglig profil. Høyere utdanningsinstitusjoner skal uavhengig av norsk tittel, kunne benytte seg av tittelen «university» i internasjonal sammenheng.

Nasjonalt ansvar

Nasjonalt ansvar for fagområder kan tildeles institusjoner av Kunnskapsdepartementet for å styrke fagmiljøer som allerede er gode eller som et virkemiddel for å verne fagområder og utdanninger som er skjøre, men som er essensielle for utvikling av kunnskapssamfunnet. I slike tilfeller skal tildeling av nasjonalt ansvar være et langsiktig grep for å bygge kompetanse innen skjøre fagområder som på sikt kan bidra til å bygge fagmiljøer utover vertsinstitusjonen. Med nasjonalt ansvar skal det også utdeles øremerkede økonomiske midler, som gjør det mulig for de institusjonene som tar nasjonalt ansvar å opprettholde visse fagmiljøer. NSO mener nasjonalt ansvar skal bli en formell tittel for å sikre spissing av utdanning, forskning og formidling innenfor de enkelte fagområdene.

Dimensjonering av høyere utdanning

Antallet små og sårbare fagmiljøer utgjør i dag en trussel mot god utdanningskvalitet for mange studenter i norsk høyere utdanning, og NSO mener at det må være en kontinuerlig vurdering om det er hensiktsmessig å ha samme studietilbud mange steder på nasjonalt nivå. Det er et mål å få samlet sårbare fagmiljøer og kompetanse ved noen institusjoner slik at studenter og ansatte blir en del av et større akademisk fellesskap. NSO vil poengtere at dimensjoneringen av norsk høyere utdanning skal være basert på en helthetsvurdering, og ikke bare konkrete framskrivninger av fremtidens kompetansebehov innenfor utdanninger.

Finansiering

Universiteter og høyskoler skal hovedsakelig finansieres av statlige midler. Det er styret ved den enkelte utdanningsinstitusjon som er ansvarlig for å forvalte midlene på en måte som stimulerer til høy kvalitet i alle ledd, og balansere de totale ressursene institusjonene har, både økonomisk, administrativt og innenfor forskning, utdanning og formidling. NSO mener institusjonenes rapporteringskrav skal gjennomgås. Private utdanningsinstitusjoner med institusjonsakkreditering skal sikres en mer likeverdig finansiering for å minimere den økonomiske byrden på den enkelte student.

Basisbevilgningen

Basiskomponenten skal gi forutsigbarhet og stabilitet for institusjonens økonomi, og langsiktige kvalitetsfremmende tiltak. NSO mener basiskomponenten skal være mellom 70

til 80 prosent av rammebevilgningen. Endringer i basisbevilgninger til institusjonene fra ett år til ett annet skal aldri være mindre enn økning i konsumprisindeksen.

Resultatkomponenten

Resultatkomponenten skal gi institusjonene økt handlingsrom utover minimumsnivå av aktivitet. Utdanningsinsentivene skal belønne fullførte grader, studiepoengsproduksjon og studentutveksling. Resten av komponenten skal belønne ekstern finansiering og vitenskapelig publisering.

Uttelling i EUs forskningsprogrammer og ERC skal utløse resultatfinansiering. NSO mener publisering i åpne kanaler skal belønnes gjennom et eget publiseringsnivå for Open Access-publisering. Alt grunnlag for resultatindikatorer på forskning må inneholde fagfellevurdering.

Kostnadskategorier

Det skal være ulike kostnadskategorier for å ta hensyn til variasjon i kostnader mellom utdanninger. Kostnadskategoriene skal gjenspeile de nødvendige kostnadene innen et fagområde, og dekke både undervisning, oppfølging og veiledning. Studieplassfinansiering skal kun benyttes innenfor den kostnadskategorien de er tildelt i.

Infrastruktur og bygningsmasse

Institusjoner som er selvforvaltende har ansvaret for vedlikehold og oppdatering av eksisterende bygningsmasse, eiendom og infrastruktur. Institusjoner som ikke er selvforvaltende skal sikres et ubyråkratisk og effektivt system for investeringer, vedlikehold, tilpasning og drift av bygg gjennom Statsbygg. En institusjon som drifter egen bygningsmasse på en uforsvarlig måte kan bli fratatt retten til selvforvaltning, og ansvaret for dette overføres til Statsbygg.

Statsbygg skal bidra til at studie- og arbeidsmiljø til enhver tid er sikret gode rammevilkår, og skal gi institusjonene stor grad av autonomi i tilpasning og omstilling av bygningsmassen. Departementet har ansvar for at utdanningsinstitusjonene har gode og forutsigbare rammer for investeringer og vedlikehold gjennom langsiktige planverk.

NSO mener at institusjonene skal ha en digital infrastruktur som legger godt til rette for bruk av digitale verktøy.

Ledelse og kompetanse for utvikling

For at norske høyere utdanning skal kunne ha høyt nivå, og være med i den internasjonale konkurransen både på forsknings- og på utdanningssiden, mener NSO det er spesielt viktig å se på hvordan kompetanse utvikles ved institusjonene. Da tenker vi på kompetansen til de ansatte, og på hvordan ledelse drives og utvikles for å legge gode grunnlag i hverdagen for at ansatte og miljøer skal kunne nå sine mål.

NSO opplever at ledelse på institutt/avdelingsnivå får for lite oppmerksomhet ved norske universiteter og høgskoler. NSO mener personalledelse på institutt/avdelingsnivå er svært viktig for å gi de enkelte ansatte nødvendig oppfølging for kompetanseutvikling og for

organisering av aktiviteten ved instituttet/avdelingen, og hvordan ansatte arbeider sammen. Det er derfor nødvendig av institusjonene å satse mer på kompetanseheving blant ledere på disse nivåene. Det er spesielt viktig at det gjennom god ledelse arbeides frem fagmiljøer hvor vitenskapelige ansatte som driver med utdanning og undervisning arbeider sammen i team. Dette er viktig for å blant annet skape sammenheng i utdanningsløpene og i fellesskap utvikle gode undervisningsformer og aktuelle studietilbud.

Stillingskategorier

NSO mener at det som et resultat av at man har et eget karriereløp for undervisningsstillinger legges opp til en prioritering av forskning i det mest benyttede karriereløpet (amanuensis/professor). NSO mener det er problematisk at ikke alle vitenskapelige stillinger inneholder både undervisnings- og forskningsarbeid. Forskning og utdanning er sider ved universiteter og høyskolars oppdrag som bør arbeides med sammen. Da er det også nødvendig at ansatte må arbeide med begge deler. NSO ser også en kulturutfordring i UH-sektoren ved at undervisnings- og utdanningsarbeid ikke gir like mye status og prestisje som forskningsarbeid. NSO mener derfor at systemet med to ulike karriereløp må avvikles til fordel for ett helhetlig karriereløp, hvor alle vitenskapelige stillinger skal være både undervisnings- og forskningsstillinger.

For å satse like mye på utdanning som forskning, er det nødvendig at det stilles like krav til utvikling av undervisningskompetanse, som forskningskompetanse, for å kunne få tilsetting eller opprykk fra en vitenskapelig stilling til en annen.